

ZPRÁVA

Národního ústavu lidové kultury za rok 2010

o naplnění Rozhodnutí MK ze dne 29. 1. 2010 o poskytnutí institucionální podpory na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace na základě zhodnocení jí dosažených výsledků ve smyslu ustanovení § 4 odst. 2, písm. a) zákona č. 130/2002 Sb.

Příjemce podpory: Národní ústav lidové kultury
Zámek č. 672
696 62 Strážnice
IČ: 00094927
zastoupený: PhDr. Janem Kristem, ředitelem
(dále jen NÚLK)

Poskytovatel podpory:
Ministerstvu kultury, odbor regionální a národnostní kultury
Maltézské nám. 1
118 11 Praha 1
IČ: 00023671
zastoupené: PhDr. Zuzanou Malcovou, ředitelkou odboru
regionální a národnostní kultury
(dále jen MK)

NÚLK pravidelně předával poskytovateli čtvrtletní zprávy o plnění stanoveného cíle a vyúčtování nákladů. Tato závěrečná zpráva o naplnění rozvoje výzkumné organizace NÚLK v roce 2010 byla projednána a schválena interní oponentskou komisí Národního ústavu lidové kultury na zasedání, které se uskutečnilo v Brně dne 2. 12. 2010, ředitelskou radou NÚLK na zasedání ve Strážnici dne 9. 12. 2010.

Cíl:

Digitalizace negativů a diapozitivů z let 1960-1989 z fotografické archivní sbírky NÚLK Strážnice, získání digitálních objektů v archivační kvalitě, která v kontextu stávajících technických, metodických a finančních možností umožňuje náhradu analogového originálu v případě ztráty. Souběžně s výstupním objektem archivační kvality budou generovány náhledy pro potřeby badatelů a bude zahájena digitální katalogizace konvertovaných dokumentů.

Stanovený cíl byl plněn v souvislosti s řešením výzkumného záměru MK00009492701 „Proměny tradiční lidové kultury a její vazby na hmotné a nehmotné dědictví lidstva“, projekt I. D. – Digitální archivace a tvorba databází, který je součástí výzkumného záměru po celou dobu řešení v letech 2004-2010, garant Mgr. Michal Škopík. Cílem byla digitalizace vybraných položek negativů a diapozitivů z dokumentace NÚLK 60. až 80. let minulého století. Obsahem výběru byly výstupy systematické dokumentace zejména výročních obyčejů, folklorních festivalů, slavností a dalších festivit na území České republiky.

V letech 2006 - 2009 byla v NÚLK projektem I. D. výzkumného záměru započata systematická digitalizace fotografického archivu. V jejím rámci byly provedeny zevrubné testy digitalizace různorodých typů fotografických materiálů archivní sbírky (1178 digitálních objektů). Následně bylo v letech 2008-2009 digitalizováno celkem 22 398 černobílých negativů formátu 35 mm.

Konverze do digitální podoby byla provedena na specializovaném a na míru upraveném filmovém skeneru ve formátu TIFF v archivační kvalitě (bez komprese, rozlišení minimálně 4000 dpi, barevná hloubka 48 bit, u stupňů šedi 16 bit). Výstupní soubory byly pojmenovávány dle stávající konvence NÚLK a klíčovou částí názvu souboru je číslo negativu tak, aby bylo umožněno bezproblémové hromadné zpracování digitalizovaných objektů a jejich budoucí import do systému pro správu digitálního obsahu.

Testy, které ověřovaly stav různorodých archivních fotografických materiálů (dle formátu, typu, stáří a původu fotografických materiálů) v letech 2006-2007, přinesly alarmující zjištění o špatném stavu některých dokumentů ve starší části fondu. Avšak omezený rozsah zkušebních konverzí a na druhé straně úzce zaměřené rutinní skenování velkých fondů nemohly poskytnout směrodatná vodítka pro detailní posouzení stavu fotografického fondu či dokonce odborné zhodnocení dostupných instrumentů a metodiky digitální konverze. S ohledem na tyto potřeby výzkumné organizace a ve vazbě na kroky učiněné v rámci výzkumného záměru byl připraven odlišný projekt digitální konverze, který měl provést digitální konverzi rozsáhlých a ucelených částí fotografického fondu tak, aby byla získána průkazná data o stavu fotografických dokumentů různého typu a stáří. Současně měly být efektivně využity a provázány již existující výstupy digitalizační praxe.

Naplnění cíle v roce 2010:

V období od 1. 1. 2010 do 30. 9. 2010 NÚLK digitalizoval celkem **11 691** snímků z fondu černobílých negativů formátu 35 mm. Tematické zaměření fotografických dokumentů zpracovaných v tomto údobí úzce navazuje na výstupy zpracované v předešlých letech v rámci výzkumného záměru NÚLK. Konverzí vzniklé digitální objekty zahrnují zejména snímky dokumentace výročních obyčejů, lidového stavitelství a folklorních aktivit. Dle vývoje fondu je postupně stále více akcentována problematika lidového stavitelství, folklorních festivit a zmenšuje se podíl dokumentace výročních obyčejů.

Klasická černobílá fotografie ve formátu 35 mm měla v dokumentační praxi NÚLK většinou postavení základního či dokonce pomocného dokumentačního média. Ve svých počátcích pouze doplňovala široce využívané možnosti černobílé fotografie středního formátu tam, kde se projevovaly výhody kinofilmu – tedy především v terénní praxi. S postupujícím prosazováním barevné fotografie se stávala pouhým nenáročným a levným „obrazovým poznámkovým blokem“ odborných pracovníků. Zavedení moderních a levných technologických postupů barevné fotografie (minilaby) ji nakonec bezesbýtku nahradilo i v této aplikaci. Diverzifikace fotografických médií v archivu se nám v tomto kontextu stává nechtěným svědkem nejenom technologického vývoje, ale vývoje celé naší instituce.

V posledním čtvrtletí roku 2010 byla v rámci digitální konverze zpracována nejstarší část fondu negativů středního formátu - zpravidla o formátu 6x6 cm. V období od 1. 10. 2010 do 31. 12. 2010 NÚLK digitalizoval celkem **4896** snímků z fondu černobílých negativů středního formátu¹. Ve své době byl střední formát pokládán oprávněně za „profesionálnější“, kvalitnější - tedy vhodný pro náročné účely. V minimálním rozsahu se ve fondu nachází malý počet barevných negativů středního formátu, avšak barevná fotografie byla z finančních důvodů v 60. letech využívána pouze zřídka. Tematické zaměření nejstarší části koreluje se starší vrstvou negativů 35 mm. Zahrnuje zevrubnou dokumentaci výročních obyčejů,

¹ Tedy velikosti 6x6 a v menší míře 6x7 cm. Ve fondu se nachází malý podíl barevných negativů z 60. let.

folklorních festivalů a dalších festivít (s výrazným podílem snímků z Mezinárodního folklorního festivalu ve Strážnici). Technická kvalita snímků a stav médií jsou většinou na vyšší úrovni, což můžeme přičítat nejenom samotnému potenciálu kvalitnější fotografické techniky, ale také kvalitě fotografických přístrojů a schopnostem samotných autorů fotografií. Fotoaparáty určené pro střední formát používali spíše náročnější a technicky zdatní uživatelé a větší pozornost byla také věnována laboratornímu zpracování filmů.

Do procesu konverze byly dále zahrnuty menší fondy, které z historických a provozních důvodů nebyly zavedeny v běžné evidenci. V obou případech se jednalo o snímky z Mezinárodního folklorního festivalu ve Strážnici určené pro propagační a publikační účely. 851 barevných diapositivů z přelomu padesátých a šedesátých let představuje vítané obohacení a doplněk základní fotografické evidence MFF Strážnice. Černobílé zvětšeniny v počtu 2058 objektů určené pro publikační účely jsou doplněny stručnými popisy přímo na rubu snímků. Protože se jedná především o originální snímky (nikoliv zvětšeniny evidovaných negativů!), budou plnit po svém zpřístupnění v digitální podobě opět svou funkci v rámci podpory publikační činnosti.

Souběžně s výběrem, přípravou a prováděním digitalizace probíhala zevrubná kontrola dodaných digitálních objektů, jejich příprava (přejmenování souborů a opravy drobných chyb) a zápis do elektronického katalogu. Ve sledovaném období (od 1. 1. 2010 do 31. 12. 2010) bylo zkontrolováno a pro evidenci připraveno **9521** digitálních objektů a do databázového prostředí BACH vloženo celkem **9030** záznamů.

Výstupy jsou archivovány v datové podobě na centrálním úložišti dat NÚLK a datová integrita je ověřována kontrolním součtem (MD5, SHA1). Výrazně se tak rozšířila nabídka zpřístupněných informačních zdrojů, což umožní badatelům pracovat s materiály, které byly zcela nebo z větší části nedostupné a mnohdy neznámé.

Předběžné výsledky analýzy stavu fotografického fondu do značné míry potvrdily předpoklady a výsledky pilotního digitalizačního provozu. V souladu se zkušenostmi kurátorů fotografických sbírek patří moderní černobílé fotografické materiály k těm, které jsou při správné aplikaci chemicky stabilní a vykazují předpoklady dlouhodobé životnosti. Předpoklad byl potvrzen jak u černobílých zvětšenin, tak u negativních (v menší míře diapositivních) originálů. Klíčovým faktorem pro posouzení životnosti se pak stává nikoli technologie samotná, ale složitý průnik různorodých faktorů spojených s její aplikací. Naprosto klíčovou roli pak hraje nejenom kvalita filmových materiálů a přístrojů, ale správné a kvalitní laboratorní zpracování (vyvolání a výroba zvětšenin) a samozřejmě kvalita latentního obrazu fixovaného na negativním materiálu před vyvoláním. Tyto faktory spolu s kvalifikací obsluhy fotografického přístroje determinují dnešní stav fotografických médií ještě více, než samotné uložení a péče o sbírky, pokud tyto archivní standardy byly dodržovány v aspoň minimálním rozsahu. Složitě propojení těchto faktorů ovlivňuje ještě více barevnou fotografii, u které inherentní chemická nestabilita jejich vliv ještě zesiluje. Díky moderním metodám digitální konverze jsme schopni adekvátně snímat i poškozené a od počátku barevně nevyvážené starší barevné diapositivity. Ovšem i tady má technologie své meze – pokud se kumulovaly výše uvedené efekty s chemickou degradací, digitální snímání se stává spíše digitální restaurací a u výsledku převažuje subjektivní výklad a nová tvorba nad objektivním uchopením historického dokumentu.

<i>Fond</i>	<i>Počet digitálních objektů</i>
ČB negativy	11691
ČB střední formát	4986
Barevné diapositivy	851
Historické fotografie	2058
CELKEM	19586

Závěr:

K datu 31. 12. 2010 byl naplněn plán digitalizovat nejméně 19 000 digitálních objektů, konkrétně digitální konverzí **19 586** digitálních objektů. Současně bylo v souladu s plánem evidováno v období leden - prosinec 2010 celkem 9521 digitálních objektů a 9030 zápisů do katalogu BACH.

Výstupy:

- Výstupem je **19 586 digitálních objektů** reprezentujících originální negativy, diapositivy a zvětšeniny z archivní fotografické sbírky včetně náhledů.
- Odborná studie „Digitální konverze fotografických dokumentů a etické otázky digitalizace v archivní praxi“, autor Mgr. M. Škopík, uveřejnění v časopise Národopisná revue 20, 2010, č. 4
- Datové médium s miniaturními náhledy obrázků.

Institucionální podpora celkem **488.000,- Kč**

Neinvestiční náklady 488.000,- Kč

Vyúčtování je samostatnou přílohou.

Návrh na zařazení výsledků do RIV11

Kód J (článek v odborném periodiku)

ŠKOPIK, M.: *Digitální konverze fotografických dokumentů a etické otázky digitalizace v archivní praxi*, Národopisná revue 20, 2010, č. 4, s. 297-300

PhDr. Jan Krist
ředitel NÚLK

2 K datu přípravy výstupních médií byly vytvořeny miniaturní náhledy digitálních objektů, které již byly zkontrolovány a archivovány v centrálním úložišti dat NÚLK, tedy celkem 16 847 nově vzniklých objektů a 8693 katalogizovaných objektů.